

SUNYI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGIGA TA'SIRI

Usmonova Adiba Azim qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika institute 3-bosqich talabasi

Tel: +998(88)-225-02-10 Email: usmonovaadiba0@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14956328>

Annotatsiya. Mazkur maqola sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Unda SIning korxona samaradorligini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishdagi roli yoritiladi. Shuningdek, maqolada SI joriy etilishi bilan bog'liq xavflar va qiyinchiliklar, jumladan, ishchi kuchining qisqarishi va axborot xavfsizligi muammolari ham tahlil qilinadi. Tadqiqot SI texnologiyalarining iqtisodiy jarayonlarni modernizatsiya qilishda naqadar muhim ekanini ko'rsatib, ularni muvaffaqiyatli joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalarni taklif etadi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, iqtisodiy samaradorlik, avtomatlashtirish, xarajatlarni optimallashtirish, innovatsiyalar, ishchi kuchi, axborot xavfsizligi, raqobatbardoshlik.

IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES ON THE ECONOMIC EFFICIENCY OF ENTERPRISES

Abstract. This article is devoted to the study of the impact of artificial intelligence (AI) technologies on the modern economy. It highlights the role of AI in increasing enterprise efficiency, optimizing costs, creating new jobs, and enhancing competitiveness. The article also analyzes the risks and difficulties associated with the introduction of AI, including the reduction of the workforce and information security problems. The study shows how important AI technologies are in the modernization of economic processes and offers practical recommendations for their successful implementation.

Keywords: Artificial intelligence, economic efficiency, automation, cost optimization, innovation, workforce, information security, competitiveness.

ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. Данная статья посвящена изучению влияния технологий искусственного интеллекта (ИИ) на современную экономику. В нем подчеркивается роль SI в повышении эффективности предприятия, оптимизации затрат, создании новых рабочих мест и укреплении конкурентоспособности. В статье также анализируются риски и проблемы, связанные с внедрением СИ, включая сокращение рабочей силы и вопросы информационной безопасности. Исследование показывает, насколько важны

технологии СИ в модернизации экономических процессов, и предлагает практические рекомендации по их успешному внедрению.

Ключевые слова: Искусственный интеллект, экономическая эффективность, автоматизация, оптимизация затрат, инновации, рабочая сила, информационная безопасность, конкурентоспособность.

Kirish

Sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari bugungi kunda iqtisodiyotning barcha sohalarida jadal joriy etilmoqda. Ushbu texnologiyalar biznes jarayonlarini optimallashtirish, ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va moliyaviy tahlillarni samarali amalga oshirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, SI zamonaviy iqtisodiyotda katta o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda, bu esa yangi imkoniyatlar va qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. Mazkur maqola SIning iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini har tomonlama o'rganishga bag'ishlangan.

Ingliz taniqli yozuvchisi Uilyam Gibsonning "Kelajak allaqachon kelgan. U hali bir tekis taqsimlanmagan." kabi mashhur so'zlari sun'iy intellekt hozirgi paytda boshdan kechirayotgan jadallikni eng yaxshi tasvirlaydi. U istiqbolli texnologiyadan shu yerda va hozir mavjud bo'lgan texnologiyaga aylandi, sun'iy intellektga asoslangan vositalar va xizmatlar hayotimizga oson integratsiya qilindi.

Biroq, har qanday texnologiyada bo'lgani kabi, ba'zi bozorlarda sun'iy intellekt (Gibson taxmin qilganidek, "kelajak") erta o'zlashtirilayotganini ko'rmoqda, boshqalari esa uzoq masofada (yuqoridagi Gibson iqtibosining "notekis taqsimlangan" qismi). Shunga ko'ra, turli bozorlarga AI va tegishli texnologiyalar turlicha ta'sir qilishi kutilmoqda. Biroq, barcha benefitsiar bozorlarning umumiy tomoni shundaki, AI ta'siri faqat ijobiy bo'ladi va yagona farq har bir bozordagi ta'sir ko'lamida bo'ladi. Aini biznesda va undan tashqarida qo'llashning ko'plab afzalliklari bor. Bu samaradorlik va samaradorlikning oshishiga olib keladi, bu esa o'z navbatida iqtisodiy ko'rsatkichlarni yaxshilaydi va iqtisodiyotni yaxshilaydi. Quyida Aining biznesga olib keladigan asosiy afzalliklari keltirilgan. Sun'iy intellekt korxonalarga o'z ma'lumotlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi va shu bilan "ma'lumotlarga asoslangan" qarorlar qabul qilishni qo'llab-quvvatlaydi, bu esa qaror qabul qilish sifatini va tegishli biznes natijalarini yaxshilaydi. Masalan, Deloitte AI yordamida kelajakdagi natijalarni bashorat qilish va modellashtirish orqali inson qarorlarini qabul qilishni yaxshilaydigan avtomatlashtirilgan jarayon yaratmoqda. AI global iqtisodiyotga katta ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda va 2030-yilda global yalpi ichki mahsulotga taxminan 15,7 trillion AQSh dollarida hissa qo'shishi kutilmoqda. Bu o'sish qisman unumdorlikning o'sishi (jami 6,6 trillion AQSh dollari) va qisman iste'molning o'sishi (9,1 trillion AQSh dollari) hisobiga ta'minlanadi.

Iste'molning o'sishi shaxsiylashtirilgan xizmatlarning ko'proq mavjudligi, shuningdek, yangi sun'iy intellekt bilan ta'minlangan mahsulotlar va xizmatlarni joriy etish bilan bog'liq bo'ladi.

Sun'iy intellektning turli mintaqalarga kelajakdagi ta'siri to'g'ridan-to'g'ri biznes va hukumatlarning ushbu sohada olib borayotgan sa'y-harakatlari bilan bevosita bog'liq.

- 2017-yilda Xitoy 2030-yilga borib, mamlakatda AI texnologiyasini dunyodagi "eng yirik innovatsiya markazi"ga aylantirishni maqsad qilgan holda, mamlakatda AI texnologiyasini rivojlantirish bo'yicha o'zining Keyingi avlod sun'iy intellektni rivojlantirish rejasini ishga tushirdi. 2020-yilga kelib, u AI bo'yicha chop etilgan ilmiy maqolalar va AI bilan bog'liq patentlar soni bo'yicha yetakchi davlatga aylandi.

- Xuddi shunday, 2023-yilda AQSh hukumati sun'iy intellekt xavfsizligi va unga aloqador masalalar bo'yicha yangi standartlarni belgilash maqsadida "Sun'iy intellektnixavfsiz, xavfsiz va ishonchli ishlab chiqish va qo'llash" buyrug'ini qabul qildi. 2018-yilning boshida AQSh hukumati birgalikda "AI Next" kampaniyasi deb nomlangan 50 ga yaqin dasturlar portfelida AI tadqiqotlari uchun 2 milliard AQSh dollaridan ortiq ko'p yillik investitsiya jamg'armasini ajratgan edi.

- 2021-yilda Buyuk Britaniya hukumati 2030-yilga borib, mamlakatni sun'iy intellekt bo'yicha global qudratli davlatga aylantirish bo'yicha o'n yillik rejani o'z ichiga olgan Milliy AI strategiyasini e'lon qildi.

- Yevropada 2023-yilda Yevropa Ittifoqining sun'iy intellekt to'g'risidagi qonuni qabul qilindi, bu Yevropani sun'iy intellektidan foydalanish va rivojlantirish bo'yicha aniq qoidalarni o'rnatgan dunyodagi birinchi qit'aga aylantirdi.

- 2018-yilda Hindiston AIGA inklyuziv yondashuv bo'lgan o'zining Milliy AI strategiyasini (#AIFORALL) taqdim etdi. Strategiya sog'liqni saqlash, ta'lim, qishloq xo'jaligi, aqlli shaharlar va transportni qamrab oluvchi innovatsiyalar va sun'iy intellektni qo'llashga milliy e'tiborning asosiy yo'nalishlarini ta'kidlaydi.

Jahon Iqtisodiy Forumi (WEF) 2025-yilga borib, sun'iy intellekt tufayli 85 millionga yaqin ish o'rinlarini bo'shatishini bashorat qilmoqda. Ushbu ishlarning aksariyati ma'lumotlarni kiritish, yig'ish liniyasini ishlab chiqarish yoki mijozlarga xizmat ko'rsatish kabi muntazam va/yoki takrorlanadigan vazifalarni o'z ichiga oladi. Biroq, inson resurslarini odatiy vazifalardan ozod qilish odamlarga AI paydo bo'lishi yaratadigan yanada qiziqarli va hayajonli vazifalarga e'tibor qaratish imkonini beradi. WEF hisobotida, shuningdek, sun'iy intellekt 2025-yilga kelib ma'lumotlar fanlari, RPA (robotik jarayonlarni avtomatlashtirish) mutaxassislari va dasturiy ta'minot ishlab chiquvchilari kabi toifalarda 97 million yangi ish o'rni yaratishga yordam beradi, deb bashorat qilmoqda.

Shunday qilib, sun'iy intellekt tufayli yuzaga kelgan ish o'rinlari yo'qotishlar AI ta'minlashi kutilayotgan iqtisodiy tiklanish natijasida yangi ish o'rinlari va ish toifalari hisobidan ko'proq qoplanishi kutilmoqda. Aslida, IDC (International Data Corporation) prognozlariga ko'ra, generativ AI orqali ko'nikmalarni rivojlantirish 2026-yilga kelib 1 trillion AQSh dollari miqdoridagi samaradorlikka olib keladi.

Sun'iy intellektning iqtisodiy imkoniyatlari

1. Ishlab chiqarishda samaradorlikni oshirish: SI texnologiyalari avtomatlashtirilgan tizimlar orqali ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtiradi va xarajatlarni qisqartiradi. Masalan, sanoat robotlari va avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari ishlab chiqarishda inson xatosini minimallashtiradi.

2. Moliyaviy tahlil va prognozlash: Sun'iy intellektga asoslangan dasturlar moliyaviy ma'lumotlarni tahlil qilish va kelgusidagi tendensiyalarni aniqlash imkonini beradi. Bu kompaniyalar uchun strategik qarorlarni qabul qilish jarayonini ancha samarali qiladi.

3. Yangi mahsulot va xizmatlar yaratish: SI texnologiyalari yangi bozorlarni ochish va mijozlar ehtiyojlariga moslashgan xizmatlarni yaratishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, SI yordamida mijozlar ehtiyojlarini prognozlash orqali mijozlarga individual xizmatlar taklif etiladi.

Sun'iy intellektning salbiy ta'sirlari

1. Ish o'rinlarining qisqarishi: Avtomatlashtirish va SI texnologiyalarining joriy etilishi natijasida ko'plab ish joylari yo'qolib ketmoqda. Ayniqsa, oddiy qo'l mehnati talab qilinadigan sohalarda ishchilar sonining qisqarishi kuzatilmoqda.

2. Axborot xavfsizligi muammolari: SI texnologiyalarining keng qo'llanilishi ma'lumotlar xavfsizligi muammolarini keltirib chiqarishi mumkin. Sun'iy intellekt tizimlarini buzish yoki ulardan noto'g'ri foydalanish iqtisodiy zararlarni yuzaga keltiradi.

3. Etik masalalar: Sun'iy intellektni joriy etishda etik muammolar ham dolzarb hisoblanadi. Bu texnologiyalarning inson huquqlariga ta'siri va ularni noto'g'ri maqsadlarda qo'llash xavfi mavjud.

Amaliy tavsiyalar

1. Sini joriy etish strategiyasini ishlab chiqish: Har bir korxona SI texnologiyalarini joriy etish bo'yicha uzoq muddatli strategiyaga ega bo'lishi lozim. Bu strategiya texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlarini hisobga olishi kerak.

2. Ishchi kuchining qayta tayyorlanishi: Ishchilarni yangi texnologiyalar bilan ishlashga o'rgatish va qayta malaka oshirish dasturlarini amalga oshirish zarur. Bu SI texnologiyalari sababli ish o'rinlarining yo'qolib ketishini minimallashtirishga yordam beradi.

3. Axborot xavfsizligi choralarini kuchaytirish: SI tizimlarini himoya qilish uchun zamonaviy axborot xavfsizligi texnologiyalarini joriy etish va xavflarni oldindan aniqlash mexanizmlarini ishlab chiqish lozim.

Xulosa

Sun'iy intellekt texnologiyalari zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Ularning samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishdagi o'rni katta. Ammo SIni muvaffaqiyatli joriy etish uchun ehtiyotkorlik bilan yondashish va salbiy oqibatlarni minimallashtirish zarur. Faqat shu orqali SI texnologiyalari iqtisodiyotda innovatsion rivojlanishning yangi bosqichiga yetaklaydi. Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt nafaqat iqtisodiyotni rag'batlantiradi, balki yangi ish o'rinlarini yaratadi va xodimlarning malakasini oshirish imkoniyatlarini ochadi. Darhaqiqat, sun'iy intellektning yangi dunyosiga tayyor bo'lish uchun global ishchi kuchining taxminan 50 % 2025-yilga kelib dolzarb bo'lib qolishi va ertangi kunning ish joyiga tayyor bo'lishi uchun malakasini oshirishi kerak bo'ladi. Turli sohalar allaqachon o'z faoliyatlarida AI dan foydalanishni boshladilar.

REFERENCES

1. **Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014).** *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies.* W.W. Norton & Company.
2. **Binns, A. (2018).** *AI and the Future of Business.* Springer.
3. **Susskind, D., & Susskind, R. (2015).** *The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts.* Oxford University Press.
4. **Siau, K., & Wang, W. (2018).** *Artificial Intelligence in Business and Industry: A Global Perspective.* Springer.
5. **PwC (2021).** *The Impact of Artificial Intelligence on Business Growth and Efficiency.* PwC Research. Retrieved from www.pwc.com
6. **Forbes (2020).** *AI in Business: How Artificial Intelligence is Reshaping Industries.* Forbes Insights. Retrieved from www.forbes.com
7. Turaboyeva K., Eshkobilova N. The role of digital transformation in optimizing production costs Science and innovation. – 2024. – T. 3. – №. A1. – C. 91-96.